

DEZVOLTAREA ECONOMICĂ A REPUBLICII MOLDOVA

*Membru corespondent al A.Ș.M.
Grigore BELOSTECINIC*

Pe termen mediu, realizarea obiectivelor Strategiei naționale de dezvoltare pe anii 2008–2011 poate fi influențată de apariția și amplificarea unor perturbări generate de factori interni sau externi. În prezent, unii dintre acești factori pot fi prevăzuți, dar impactul lor este dificil de evaluat și prognozat, cantitativ sau ca eșalonare în timp. Obiectivele economice propuse pe termen mediu sunt unele potențiale, dinamica dezvoltării fiind dependentă într-o mare măsură de disponibilitatea resurselor și de conjuncturile mondiale și regionale.

Printre **principalii factori endogeni de risc pentru dezvoltarea economică** pot fi evidențiați:

- Ajustarea conjuncturală a politicilor economice ca urmare a crizei mondiale financiare în funcție de impactul negativ al crizei în statele partenere, care ar limita cererea externă la produsele autohtone destinate exportului.

- Întârzierea implementării unui sistem de acțiuni și măsuri anticriză de către administrația publică centrală, la elaborarea unor studii profunde de evaluare a consecințelor potențialului impact și utilizării tehnicilor de monitorizare sistematică și activă a fenomenelor de criză în context regional.

- Accentuarea fenomenului migrației externe având nu numai o dimensiune economică, impusă de deficitul forței de muncă în anumite sectoare, ci și o dimensiune socio-demografică pentru corectarea efectelor unei natalități scăzute și a procesului de îmbătrânire a populației.

- Continuarea actualelor tendințe demografice negative, accentuarea declinului demografic și producerea unor dezechilibre structurale cu profunde implicații de natură economică și socială.

- Cooperarea limitată a administrației publice centrale cu sectorul privat (patronatele), partenerii sociali, mediul academic în elaborarea și implementarea politicilor publice și a măsurilor pentru creșterea competitivității bazate pe sporirea productivității resurselor materiale consumate și a muncii, precum și pe promovarea prioritară a exportului și asigurarea stabilității macroeconomice.

- Întârzierea descentralizării și a măsurilor pentru creșterea substanțială a capacității administrati-

ve, a potențialului de generare a proiectelor eligibile pentru finanțare din punctul de vedere al eficienței social-economice prin studiile de fezabilitate.

- Eficiența limitată a politicilor monetare orientate spre continuarea procesului de dezinflație, ceea ce poate avea o influență nefavorabilă asupra creșterii economice sustenabile.

- Continuarea tendințelor de creștere exagerată a consumului privat și a importurilor pentru consumul curent în baza remitențelor externe.

- Creșterea veniturilor în neconcordanță cu evoluția productivității muncii în condițiile deficitului de angajați cu experiență în anumite sectoare productive.

- Amânarea implementării politicilor adecvate reducerii intensității energetice și a măsurilor orientate spre diminuarea impactului factorului energetic pentru o mai bună funcționare a sectorului real al economiei.

- Alocarea insuficientă a fondurilor publice destinate formării inițiale și continue a resurselor umane și stimulării activităților de cercetare-dezvoltare-inovare, care formează domeniile de importanță strategică pentru o dezvoltare economică sustenabilă.

Printre multitudinea de **factori de risc exogeni** se pot număra:

- Amplificarea tendințelor de criză în sistemul financiar mondial, fluctuațiilor prețurilor mondiale la produsele petroliere, gaze naturale, materie primă, ceea ce poate genera efecte majore asupra inflației și securității energetice naționale;

- Accentuarea elementelor de criză economică în statele din care provin majoritatea remitențelor externe ale lucrătorilor moldoveni, care ar avea impact negativ asupra nivelului de trai al populației și gradului de acoperire din această sursă a deficitului de cont curent, implicit asupra ratei de schimb a monedei naționale;

- Incertitudinile cu privire la atitudinile investitorilor străini față de piețele statelor emergente, inclusiv și a Republicii Moldova, care ar putea fi cauzate, în principal, de creșterea deficitului extern, cu efecte negative asupra volumului și calității investițiilor străine directe în sectorul real al economiei;

- Creșterea costurilor finanțării externe ca urmare a turbulențelor financiare internaționale și a scăderii posibile a rating-ului de țară, ceea ce poate cauza un impact negativ asupra cursului monedei naționale și asupra ratei inflației pe termen mediu.

Obiectivul economic strategic al Republicii Moldova pe termen mediu reprezintă reducerea

treptată, într-o perioadă de timp cât mai scurtă, a decalajelor care separă încă Republica Moldova de nivelul mediu al UE referitor la valoarea PIB-ului *per* locuitor și la calitatea vieții populației. Dinamica evoluției economice a Republicii Moldova din ultimii ani (2001-2007), cu o rată medie anuală de creștere a PIB-ului de peste 5,8 la sută față de un ritm mai scăzut în UE, demonstrează că realizarea acestui obiectiv este posibilă. În condițiile accentuării unor elemente esențiale ale crizei financiare mondiale este evident că procesul se va solda cu o recesiune economică mondială, care se va resimți de fiecare stat indiferent de nivelul național de dezvoltare economică. În condiții specifice de recesiune economică mondială competitivitatea și eficiența vor reprezenta factorii determinanți ai sustenabilității creșterii economice în orice stat, inclusiv și în Republica Moldova. De aceea asigurarea menținerii unui ritm de creștere de 4,0-5,0 la sută pe termen mediu a economiei naționale impune, prin urmare, adoptarea de instrumente eficiente de politică economică, care să permită gestionarea și valorificarea substanțial îmbunătățită a potențialului existent în sectoare-cheie ce determină dezvoltarea durabilă într-un cadru concurențial.

În contextul conjuncturii mondiale, pentru Republica Moldova pot fi formulate următoarele **obiective principale pe termen mediu**:

- Menținerea stabilității macroeconomice, a proceselor inflaționiste în limite acceptate și diminuarea deficitului de cont curent;
- Îmbunătățirea mediului de afaceri, promovarea culturii antreprenoriale, creșterea flexibilității și participării pe piața muncii și asigurarea unei dezvoltări regionale armonioase;
- Asigurarea sustenabilității finanțelor publice pe termen mediu și lung;
- Continuarea reformelor structurale și asigurarea unor condiții favorabile procesului cercetare-dezvoltare-inovare, dezvoltării serviciilor îmbunătățite de educație și formare profesională, precum și continuarea reformelor necesare pentru a spori nivelul de eficiență;
- Continuarea și adâncirea reformei administrației publice.

O condiție esențială pentru îndeplinirea obiectivelor dezvoltării durabile este implementarea unei combinații adecvate de **politici macroeconomice** coerente, prin care să se asigure sustenabilitatea resurselor materiale și energetice folosite pentru creșterea economică, finanțarea investițiilor strict necesare pentru modernizarea și creșterea compe-

titivității sectoarelor productive și de servicii, precum și a infrastructurilor, calificarea și perfecționarea continuă a forței de muncă în acord cu cerințele progresului tehnic și tehnologic. Din aceste considerente, fără substituirea programelor existente de dezvoltare a Republicii Moldova, este necesară o abordare complementară a problemelor economice prin elaborarea *Strategiei Naționale de dezvoltare durabilă a Republicii Moldova pe termen mediu*, care ar propune o viziune strategică prin prisma criteriilor de sustenabilitate stipulate în Directivele Uniunii Europene și a tendințelor principale care se conturează pe plan mondial.

Tendențele globale de dezvoltare economică ne demonstrează că economia modernă devine tot mai mult o economie bazată pe cunoaștere și informație, aceasta din urmă devenind, de fapt, o resursă strategică și fundamentală, asemănătoare capitalului în societatea industrială, și cu un impact hotărâtor asupra dezvoltării și prosperității oricărei națiuni. În societățile cele mai dezvoltate din punct de vedere economic folosirea intensivă a cunoașterii este recunoscută ca principal factor de progres și de creștere economică sustenabilă. În Republica Moldova generarea de cunoștințe trebuie să fie considerată ca domeniu (subdomeniu) prioritar de activitate care, fiind rezultatul unei activități umane, de cercetare și inovare, și având o valoare de piață, ca orice bun economic poate fi comercializat în cadrul pieței.

Menționăm aici că noua economie acordă o importanță deosebită lucrătorilor competitivi, iar educația și instruirea devin o sursă certă a avantajului competitiv pentru orice persoană. Iată de ce, constituirea unei societăți bazate pe cunoaștere impune formarea de noi aptitudini, competențe, capacități. Evident că această abordare solicită modificări considerabile ale dreptului proprietății intelectuale și modului de finanțare a cercetării: de la finanțarea intențiilor de cercetare spre procurarea (vânzarea) rezultatelor cercetării. În acest context se poate concluziona următoarele:

- Construirea societății bazate pe cunoaștere a devenit un scop rațional pentru toate statele lumii, inclusiv pentru Republica Moldova. Aceasta reprezintă astăzi unica cale spre competitivitate și prosperitate economică.

- Republica Moldova are nevoie de constituirea unui mediu de afaceri favorabil inovării și o politică clară și realistă în domeniu, care să pornească de la stimularea activităților de cercetare-dezvoltare-inovare. Este nevoie de o abordare sistemică a inovării, în contextul relațiilor și intereselor tuturor actorilor

participanți la acest proces: universități, instituții de cercetare, finanțatori și, nu în ultimul rând, statul.

- În ceea ce privește cercetarea și dezvoltarea, este necesară deplasarea accentelor spre inovare și transfer tehnologic, din nevoia de a valorifica cât mai rapid rezultatele cercetării. La fel, probabil că, în termen scurt, pentru Republica Moldova este mai importantă preluarea de tehnologii în raport cu crearea de tehnologie, din perspectiva de creștere accelerată a productivității.

- Procesul de inovare va avea succes în Republica Moldova numai în cazul în care cunoștințele noi vor fi asimilate de întreprinderi. Din această perspectivă, drept motiv pentru susținerea cercetării-dezvoltării-inovării trebuie să fie efectul economic stabilit în baza unor analize de eficiență și rentabilitate.

În prezent contribuția insuficientă a activităților proprii de cercetare-dezvoltare-inovare, reînnoirea lentă a bazei tehnologice, calitatea inferioară a infrastructurilor, performanțele competitive scăzute ale produselor și serviciilor oferite pe piață, capacitatea insuficientă de adaptare la cerințele pieței globalizate rămân principalele cauze care influențează negativ atât productivitatea muncii, cât și randamentul folosirii resurselor. Dat fiind faptul că randamentul utilizării resurselor materiale și productivitatea muncii reprezintă determinanții principali ai eficienței și competitivității pe termen mediu sunt necesare eforturi considerabile investiționale și de management pentru remedierea situației. Pentru asigurarea sustenabilității consumului total de resurse materiale se impune o preocupare prioritară la nivel național pentru **ameliorarea semnificativă a productivității resurselor și eficienței energetice**. Nivelul productivității muncii pe ansamblul economiei (PIB pe persoană ocupată), cât și la nivel sectorial este încă mult inferior în Republica Moldova comparativ cu nivelul mediu al UE.

Pe termen mediu este necesară o creștere considerabilă a calității managementului economic la toate nivelurile, de la cel național sau regional până la nivel de întreprindere, pentru utilizarea eficientă și completă a resurselor de capital disponibile și atragerea unor surse de finanțare suplimentare pentru investiții atât în dotarea cu tehnologie modernă, în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, cât și în formarea și perfecționarea forței de muncă.

Necesitățile investiționale de dezvoltare a Republicii Moldova solicită implicarea activă a administrației publice centrale și locale, a sectorului privat în menținerea unui mediu de afaceri favorabil

investițiilor de capital autohton și străin destinate modernizării și dezvoltării durabile a țării.

Pe termen mediu, menținerea unei rate de investiții mai mari decât în statele vecine este absolut necesară pentru realizarea unei convergențe în termeni reali. Modernizarea infrastructurii energetice, de transport și edilitare, învățământului și sănătății publice, dezvoltarea regională și reducerea decalajului tehnologic și informațional necesită un mare efort investițional. Pentru creșterea ratei de investiții pe termen mediu și lung va trebui continuată politica de atragere a investițiilor străine directe, în special ale celor care pot contribui substanțial la creșterea exportului, astfel ca exportul să devină determinantul principal al creșterii economice. Evoluția investițiilor străine directe din ultimii ani (2001-2007), preponderent în domeniul serviciilor, justifică necesitatea atragerii prioritare a investițiilor de tip *greenfield* în sectoarele productive.

Isai Cârmu. Ilustrație la cartea *Aproape de Grigore Vieru*. Chișinău, ed. Cartea moldovenească, 1974